

Kalich

Žižkovské listy

Čtvrtletník Klubu přátel Žižkova

Číslo 32, prosinec 2006

nešťastníky hleděla nakvartýrovat. Měla zabrat prázdné byty, sklady, obchody a nastěhovat do nich nebydlící. Návrh byl přijat s jásotem a ihned se přistouplilo k činu. Jeden občan měl zde vůz s nábytkem a všichni návštěvníci schůze se šli zúčastnit stěhunku.

Povoz zastavili v nejbližším domě, v němž dle doslechu byl byt k zabrání. Paní domácí nechtěla o ničem ani slyšet že prý je dům obsazen a jeden z uzamčených bytů prohlásila za skladiště. Paní domácí se k otevření bytu neměla a ptala se po zákonném podkladě akce. Bylo jí řečeno, že Černá ruka je nejvyšší zákon a aby okamžitě otevřela. Paní domácí zmizela zavolat policii, opřelo se tedy několik silných paží o dveře, které brzy povolily. V bytě, který sloužil paní domácí ve válečné době za skladiště pro všelijaké ketasování, jak tomu prázdné bedny a lahve nasvědčovaly, nebylo kromě nich zhořla nic. V okamžiku bylo haraburdí vyházeno na dvůr, byl zameten a nová partaj si jej zařizovala za pomoci Černé ruky. Policie přišla, ale spatřila vše ve vzorném pořádku. Jen paní domácí, která dostala z toho bolení hlavy, poněvadž přišla s hlavou ovinutou hadrem, lamentovala a dovolávala se ochrany. Nic jí to však nepomohlo a nájemník je tam podnes.

Haška chtěla Černá ruka několikrát umístit, ale vždycky odmítl, poněvadž v každém jiném viděl potřebnějšího. Viděl matky s maličkými bez přístřeší a mnohé smutné scény. A proto, když se Habánovi podařilo bratra z Vídně, kterého měl po smrti své matky i s rodinou ve svém bytě, přestěhovat do nového bytu za pomoci Černé ruky, nabídl svůj trochu uvolněný byt Haškovi. Druhý sešit Švejka se sice opozdil, ale Švejk byl přeci jen zachráněn.

Zkráceno, úryvek z knihy Franta Habán ze Žižkova, autor František Kysela

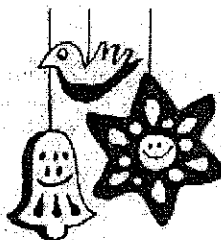
Uážení přátelé Žižkova,

další rok 2006 končí vánočním posezením a 32. číslem Žižkovských listů. Spolková práce se opět lépe rozvinula a zdokonalila a tak vám snad lépe vyhovuje ve vašem zájmu o Žižkov.

Každé úterý, případně i v jiný den a jinou hodinu můžete přijít studovat do archivu, půjčit si knihy odborné či beletristické, které se týkají Žižkova. Podle dohody je také možné, aby si menší skupinky přišly do klubu pobesedovat o Žižkově.

Paní archivářky se na vás obracují s prosbou o staré i nové zážitky ze života Žižkova. Přihlaste se, pořídíme si nahrávku vašeho povídání. Prosíme rovněž o zapůjčení k fotokopii starých fotografií, obrázků, knih a dalších zajímavých věcí, které případně máte doma. Připomeňte nám také zajímavý dům, bránu, ozdobu na zdi, mříž dvůr či jiný prostor.

Těšíme se na jakoukoli spolupráci!

Máme společně radost ze vzájemných dobrých vztahů s Radnicí naší městské části Praha 3.

Za hudební potěšení děkujeme našemu čestnému členu doc. Jirím Hoškovi.

Životní i pracovní úspěchy a radost ze společného díla přejeme všem dopisovatelům, technickým

redaktorkám Žižkovských listů, redaktorům novin Trojka a Radničních novin.

S vděčností se radujeme ze spolupráce celé řady těch, kteří nám během uplynulého roku nezištně přednášeli a zůstali našimi milými přáteli.

Děkujeme i těm, kteří nám prostřednictvím našich členů dopomohli k doplnění technického vybavení prostor klubu.

Přátelé Žižkova jsou přátelé i sobě navzájem, proto si popřejme krásné, radostné a pokojné Vánoce a v novém roce 2007 hodně zdraví a životního zdu!

Výbor KPŽ

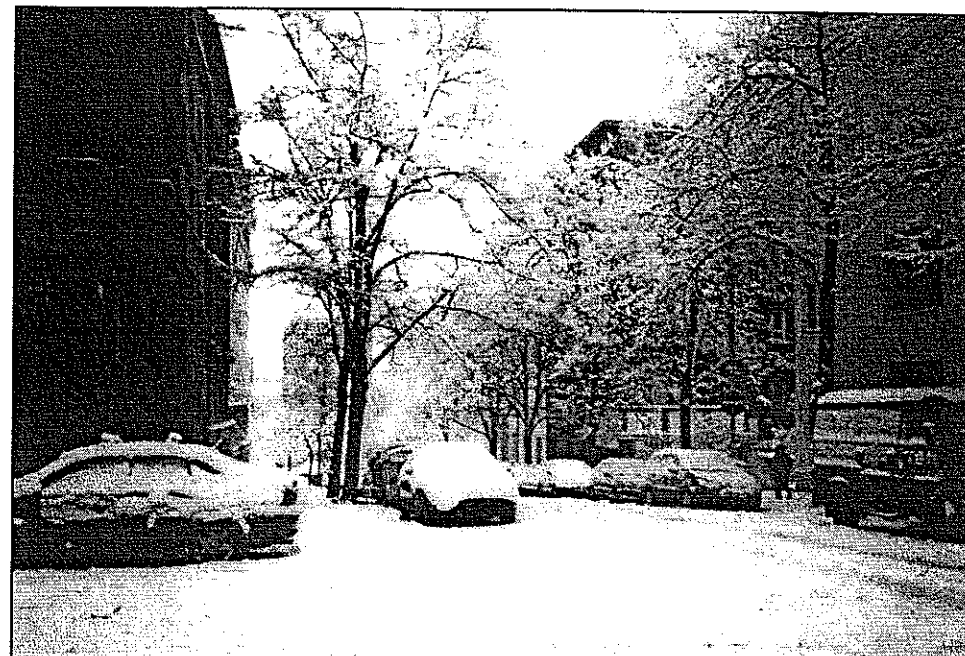

Foto: J. Polanecká

**Už zvoní klekání a Boha velebí
Uánoční stromečky i hvězdy na nebi,
pacičky sepnaté a okouzlené oči
čekají maličci, až Ježíšek k nim vkročí.**

**Jsou domy rozřaty jak rozsvícené lodi
Do moře modré ty, kterou se měsíc brodí,
Stříbrné prskavky, VESELÉ UÁNOCE!**

(Olga Scheinpflugová)

HODNĚ ZDRAVÍ, ŠTASTNÝ A ÚSPĚŠNÝ NOUÝ ROK přeje KPŽ!

Žižkovské listy, občasník Klubu přátel Žižkova. ČÍSLO 32.
Sestavila Jiřina Polanecká. Redakčně upravila Ivana Jenišťová.
Grafická úprava Denisa Halašová. Pro vlastní potřebu vydal
v prosinci 2006 KPŽ, Blahoslavova 2, 130 00 Praha 3, tel. 222 714 180

Těžko vědět jak vše fungovalo před pražským popravištěm v praxi. Dá se předpokládat, že možnosti poslední modlitby, i když ve sítnu šibenice a s ozvěnou umíráčku, využil asi každý. Nikdo nikdy stejně nezjistí, u kolika delikventů se doopravdy pohnulo svědomí, aby vyšli na cestičku k odpuštění, ani kolik skutečně nevinných, jen torturou vinu přiznalých, hledalo jakýkoliv způsob jak alespoň o chvilku oddálat neodvratný konec.

V prosinci 735 udál se případ opačný. Odsouzenec, vykonav poslední pobožnost v kapli sv. Dismase, dostal se až na šibenici, avšak nešťastnou náhodou spadl do ohniště. Značně popálené tělo přinesli k ošetření zpět do kaple, chtěli jej zachránit, ale nepodařilo se.

Úsvit dnů přístích

Dlouhou řadu provinilců stihl na pražském popravišti nejpřísnější trest. Zahynuli oběšením, stětím, či lámáním a vpletením do kola, když před tím některé z nich, pro potupu zašité do kravské kůže, přivezl kat na káře z města.

Točila se kola vozů s adepty smrti, ale točila se kola dějin. V roce 1769 byl vydán nový trestní řád císařovny Marie Terezie, zvaný Constitutio Criminalis Theresiana. Přesto, že ještě zachovával některé formy mučení při výstechu obžalovaných a drastické tresty, v podstatě již znamenal ústup od nejodpornějších výstřelků tortury a středověkých popravčích výkonů. Nástupem osvětského císaře Josefa II. došlo k převratným reformám. Zmizely nelidské metody mučení a v roce 1787 – všeobecným zákoníkem – dokonce i samotný trest smrti! V červenci 1788 pak – podle nového pořádku – „všecky šibenice, pranýřové, trdlice, šatlavy-housličky, na kancelářích bití, místa popravná všudy zdvižena a zrušena byla“.

S přetvářením hrdelních zákonů kráčela ruku v ruce restriktce církevních objektů. V prvních letech panování císař Josef II. zrušil nejen v Praze několik desítek klášterů, kostelů a kaplí. Následoval dvorní dekret ze září 1786, který mimo jiných sakrálních staveb neodvolatelně postihl kapli svatého Dismase. Přestala sloužit původním účelu a její dveře se na čas uzavřely.

Kde tekla krev – teče pivo

Se souhlasem arcibiskupské konzistoře došlo k odsvěcení kaple, odvozu inventáře a k nabídce prodeje stavby světským účelům. V dražbě 1. října 1787 bývalou modlitebnu odsouzenců koupil novoměstský radní Antonín Jan Douša a s velikou chutí se hned pustil do díla. Přistavěl několik obytných a provozních místností, sklepy na uložení piva a vína, a otevřel zájezdní hostinec.

V klauzuli kupní smlouvy Douša musel ovšem vzít na vědomí, že v těsné blízkosti objektu se v budoucnu nevyklučuje vykonávání poprav. Brzy se totiž ukázalo, že na velkomyslné zrušení trestu smrti podsvětí reagovalo právě naopak a po svém – stoupající kriminalitou a zvýšením počtu vražd. Tato hrozba přiměla císaře Františka I. k opětovnému zavedení absolutního trestu. Jeho prvními oběťmi v Praze se v r. 1806 stali padělatelé bankovek.

Jenže doba pokročila a okolnosti si někdy ve dvacátých letech vynutily přestěhování šibenice na vzdálenější další „Galgenberg“ – tentokrát na vrch svatého Kříže, vypínající se mezi Olšanskými hřbitovy a horou Vítkovem. A koncem první poloviny 19. století se popraviště posunulo ještě dál na východ, až na Vápenku na Židovských pecích.

Ale již dávno před tím, v roce 1814 získal hostinec v bývalé kapli sv. Dismase úředník pražského magistrátu Antonín Krenn. Velkorysost a estetika mu opravdu nechyběly. Během necelých patnácti let proměnil nevlídné okolí mezi pražskými bradkami. Vídeňskou silnicí a Karlínem se veřejné sady s květinovými záhony, okrasnými rostlinami, alejemi stromů, altánky, lavičkami a pramenem vody výtečné chuti. Msta, jimž se dříve bázlivi občané vyhýbali, stala se oblíbenou oázou odpočinku a procházek Pražanů. V horkých dnech byl nejvyhledávanějším objektem Krennův restaurant. Tam, kde se ještě poměrně nedávno nesl přerývaný šepot zsinalých a třesoucích se odsouzenců k smrti, ozýval se teď mnohonásobný a hlučný lidský hlas, smích a cinkot sklenic a dunivé údery džbánků.

Miroslav Čvančara (pokračování příště)

Žižkovan Jaroslav Čvančara

Narodil jsem se 20. 11. 1948 v domě čp. 1150/48 v Kubelíkově ulici na Žižkově. Pokolení Čvančarů pochází ze staročeského rodu ze středního Polabí. Můj děd Josef Čvančara se na Žižkov přistěhoval ve druhé polovině 19. století, a v kapli ve Štítného ulici, ze které je dnes Divadlo Jára Cimrmana, se 28. 5. 1894 s Julianou Poncarovou oženil.

Můj otec František Čvančara (1903-1962) byl již žižkovský rodák. S mojí maminkou Terezií, roz. Pospíšilovou (1908-1999) v kostele Sv. Rocha 10. 3. 1928 uzavřel sňatek.

Za první republiky otec společně se svým bratrem, (mým strýcem) Ferdinandem, vedl letní kino Republika v Riegrově ulici (dnes Bořivojova čp. 816/104. Kromě dalších pražských a mimopražských kin provozoval poměrně velkou prodejnu a půjčovnu filmů v ulici Dvořákové (dnes Kubelíkova), tedy v domě, kde jsem se později narodil. Právě tam, kde vznikl legendární filmový archiv bratří Čvančarových, jeden z několika prvních filmových archivů v Československu vůbec.

Když na mne útočí vzpomínky z mládí, vybavují se mi zpětně události, kamarádi, postavy a různé žižkovské figury. Například starý pan Otto Bretinger – zapomenutý Němec, náruživý filatelista, žijící ve sklepním bytě v Bořivojově ulici. Nad dveřmi bůhví proč měl pověšenou nefalšovanou oprátku. Z té jej údajně před rozvášněným davem v květnu 1945 zachránila snad sama Prozřetelnost... Nám dětem dával skleněná pravítka, která než se rozbila, nám spolužáci záviděli. Blízko našeho domu bydlel bezzubý povozník pan Vydra. Vždy s kouskem housky a černou tlačenkou v ruce a svým úsměvným pozdravem „dej Pánbů zdravíčko!“ Nebo paní Mičáková-Fojtíková silně závisla na alkoholu. Vždy, když se vracela z harendy, různé po schodech domu pokřikovala a pohoršení nájemníci o ní prohlašovali: „ochlasta jedna, ta se dlouhého věku nedožije!“ Zbývá dodat, že z těch

nájemníků již nežije nikdo, avšak paní Mičáková-Fojtíková je dnes nejstarší osobou v domě... Nebo trochu výstřední muž, jemuž jsme říkali „Varhaník“. Jmenoval se Alois Nejedlý, byl skutečným varhaníkem zlíchovského kostela, a bydlel za zdí našeho dvora, přímo v dnes již zbořené faře sv. Kříže v Čajkovského ulici (dnes Atrium). Staral se o všechny zatoulané kočky z okolí, a měl jich snad více jak dvacet.

Známými postavami byli žižkovští rváči – bratři Ratimcové - o nichž šla nejhorskší pověst. Z té zakořenila jejich svérázná hrdost a rodové sebevědomí. Přispívala k tomu zajisté jejich tělesná zdatnost a nebojácnost. Nic tak neimponovalo nám malým Žižkovákům, jako jejich silácké výkony. Zvláště když v restauraci Národního domu na Žižkově vypráskali své oponenty a hodili na ně velký těžký stůl!

Otec díky své angažovanosti v kinematografii a přátelské povaze byl poměrně známou a oblíbenou osobností. Lidé si jej vážili, na ulici uctivě zdravili, včetně „divočáků“ Ratimcových... Otec v letech padesátých byl navíc členem Vlastivědného kroužku při žižkovském Kulturním domě. Vzpomínám jak pravidelně chodil do vinářičky pana Kerbla v Táboritské ulici, či do zahradní restaurace u Zeleného stromu, posedět s místními štamgasty. Někdy si povídal s bývalým hercem Čeňkem Šléglem, jindy se Stanislavem Neumannem, a mnoha jinými. Jednou mu však uniklo, že já desetiletý malý Jarda a o něco starší Tonda Smejkal, sotva dosáhnuvši na pedály – jsme potají nastartovali jeho automobil Praga-Normand, a úplně sami jsme odjeli od Zeleného stromu k Nákladovému nádraží a zpět. Tehdy ovšem ani zdaleka nebyl takový dopravní provoz jako dnes.

Nemohu zapomenout na klukovské hry v Kapslovně či tajné „vontské“ schůzky na vrchu sv. Kříže (Šibeníčáku) za svítu Měsíce. Nebo na závody na hlučných a vlastnoručně vyrobených vozítkách „ložisáčích“ na svažovitě asfaltové silnici v Čajkovského ulici. Jednou jsem byl účastníkem výpravy žižkovských hochů

snědě pleti k vagónům s pomeranči, mandarínkami a dalším nedostupným jižním ovocem na Nákkladovém nádraží. Vzpomínám na veselé koupání ve veřejných lázních v „Plivátku“ na „Husovce“. V zimě na sáňkování na „Koláráku“ (Kollárovy sady) či v „Rigráku“ (Riegrovy sady), a na bruslení a hokejové zápasy na zamrzlém, dnes již dávno zaniklém Olšanském rybníčku. V létě jsme zde chytali mšice, do sousedova akvária. Hned vedle byla sběrna surovin zvaná „U Smetanky“. Uvnitř mezi starým papírem jsem občas narazil na časopisy Mladý hlasatel, Vpřed a Junák. Jednou jsem si odtamtud přinesl pravý revolver bez bubínku, jindy německy samopal typu MP38 „Schmeisser“. Nebylo to zase nic tak neobvyklého. Žižkovské dvory byly plné podobného haraburdí z války a nacistické trofeje - ocelové přilby, kordíky, dýky, vyznamenání — ty měl z nás kluků téměř každý, a různě jsme s tím vším mezi sebou „handlovali a kšeftovali“. Dnes se ovšem podobné artefakty ve specializovaných prodejních prodávají za desetitisíce korun.

Jen pár desítek metrů od zmíněné sběrnny se v bývalém „Libeňském dvoře“ nacházely stáje tažných koní a soukromá kinotechnická dílnička pana Bohumila Budínského. Byl jsem na vrcholu blaha, když mě Ukrajinec Vasil vysadil na některého z koní a provedl po nádvoří.

Do základní školy jsem chodil do Vlkovy ulice, ale nijak rád na to nevzpomínám. Stejně jako na celou tu dobu. Dodnes mě jímá divný, tísnivý a nepříjemný pocit při vzpomínce na skleněný sarkofág a na nabalzamované tělo komunistického prezidenta Klementa Gottwalda v mauzoleu na Vítkově.

Rodiče zásadně nezdobili okna praporek při oficiálních svátcích, nikdy neblahopřáli Stalinovi k narozeninám, a už vůbec nepodepisovali petice za popravu Horákové či Slánského. To se pochopitelně odráželo na vztahu některých učitelů k mým sourozencům, a nakonec i ke mně...

Raději vzpomínám na návštěvy žižkovských a vinohradských biografů Obzor, Ponec, Jiskra Tábor, Slávie, Flóra a další.

Večer jsem chodíval poslouchat takzvané žižkovské „chuligány“, jak se tehdy říkalo dospívajícím mládevcům, oslňujícím na lavičkách v parku za zvuku kytar něžné Žižkovanky, včetně mé sestry Jany a sestřence Hany.

Chodil jsem s otcem také často k fotografovi panu Rudolfu Chundelovi, jenž měl atelier na Sladkovského náměstí, naproti kostelu sv. Prokopa. Byl to bývalý boxer, tramp a hudebník. Když mi bylo asi 14 roků, uvedl mne pan Chundela do podolského atelieru geniálního malíře a ilustrátora a někdejšího Žižkovana Zdeňka Buriana.

S rodným Žižkovem jsou spojeni i oba moji bratři Miroslav (1934) a František (1936). František bydlel v Baranově ulici. V roce 1968 se svojí rodinou a s mou sestrou Janou (1943) odešel do kanadského exilu. Bratr Miroslav, dlouholetý člen Klubu přátel Žižkova, přispíval svými články nejen do původního Zpravodaje KPZ, ale přispívá doposud do Žižkovských listů i dalších lokálních periodik.

Po vzoru Foglarových Rychlých šípů jsem začátkem šedesátých let — jako dvanáctiletý - založil klub Žižkovské šípy. Dodnes uchovávám ručně psané a malované kroniky, které jsme si jako kluci vedli. A v roce 1960 jsem se stal na několik roků přímo členem turistického oddílu vedeného spisovatelem Jaroslavem Foglarem-Jestrábem. Ten se po letech přestěhoval z Vinohrad rovněž k nám na Žižkov do Kříšťanovy ulice č. 18.

Na Žižkově jsem po absolvování základní vojenské služby založil, a dodnes vedu hudební skupinu Taxmeni. Hodně jsem se kamarádil s dnes již zemřelým výtvarníkem Josefem Šimkem z Fibichovy ulice, zakládajícím členem skupiny Greenhorns.

O mých vzpomínkách spojených s Žižkovem by se dala napsat cela kniha a mne napadají další a další souvislosti. Proto raději končím. Avšak musím zdůraznit, že i když jsem se z rodinných důvodů odstěhoval do Kobyliš, srdcem patřím na Žižkov a není týdne, abych na něj nezačínal.

Jaroslav Čvančara

Jaroslav Čvančara - oficiální curriculum:

Autor vydal řadu pozoruhodných článků a knih týkajících se válečných let, jejich hrdinů i zrádců, které jsou bohatě ilustrovány unikátními fotografiemi. Podílel se i na knihách jiných autorů s historickou tematikou a byl poradcem filmů a dokumentů opět s historickou tematikou.

ČVANČARA Jaroslav, nar. 20. 11. 1948 v Praze na Žižkově, absolvent Střední pedagogické školy v Praze - obor vychovatelství. Ženatý, je otcem dvou dospělých synů. Rodiče — otec František a matka Terezie roz. Pospíšilová, patřili k průkopníkům české kinematografie. Na přelomu dvacátých a třicátých let minulého století založili jeden z prvních tuzemských filmových archivů. V roce 1960 se Jaroslav Čvančara stal členem známého Foglarova oddílu Hoši od Bobří řeky (tehdy turistický,

dnes skautský 2. oddíl Praha). V roce 1968 založil hudební skupinu Stonewall-Jackson, ze které o dva roky později vznikla dnes známá country skupina TAXMENI (celkem 11 samostatných hudebních nosičů). V kapele hraje na pětistrunné banjo, je autorem řady písní, např. Když jezdili Daltonové či Sestřelen (o generálu letectva Fajtlovi).

J. Čvančara se zabýval i činností v oblasti kinematografie. V roce 1981 natočil pozoruhodný filmový medailon o chovateli koní s názvem HOSPODÁŘ, v roce 1987 film JESTRÁB - o tehdy zakázaném spisovateli pro děti a mládež Jaroslavu Foglarovi. Největší zálibou J. Čvančary je však novodobá historie, dokumentaristika.

Od druhé poloviny osmdesátých let, a zvláště po listopadu 1989 se výrazně profiloval v problematice čs. domácího a zahraničního odboje za druhé světové války. Publikoval kolem padesáti článků s historickou tematikou. Pozornost na sebe upoutal útlou fotografickou publikací AKCE ATENTÁT (1991). Stal se odborným poradcem řady českých i britských filmových a televizních dokumentů.

V průběhu více jak dvaceti roků J. Čvančara shromáždil unikátní materiály — údaje, fotografie a dokumenty s tematikou československého odboje za druhé světové války. Tyto unikáty poskytoval předním českým historikům a autorům literatury faktu (Bořivoj Čelovský, Jiří Šolc, Jaroslav Andrejs, Miroslav Ivanov aj.). Zaslouhou vydavatelství Laguna sám vydal dva díly monumentální obrazové trilogie NĚKOMU ŽIVOT, NĚKOMU SMRTI (československý odboj a nacistická okupační moc), rozdělené lety 1939-1941, 1941-1943 a v současné době Jaroslav Čvančara dokončuje závěrečný třetí díl svého životního díla mapující období 1943-1945.

V roce 2000 se v knize TAXMENI, ANEB HLEDÁNÍ COUNTRY GRÁLU, znovu vrátil krátce k historii české

hudební country scény.

Kromě jiných činností se J. Čvančara příležitostně zabývá i výstavní činností. Např. v roce 1997 se stal spoluorganizátorem výstavy a zároveň spoluautorem katalogu u příležitosti devadesátých narozenin Jaroslava Foglara a kreslíře dr. Jana Fischera. Poté se podílel na úspěšné výstavě ATENTÁT na Reinharda Heydricha, v roce 2005 se angažoval na realizaci výstavy díla malíře a ilustrátora Zdeňka Buriana v Jízdárně Pražského hradu.

K heydrichiádě - tématu nejtragičtějšího období novodobých českých dějin, které výrazně postihlo mj. i autorovo příbuzenstvo, se Čvančara opět vrátil. Ve vydavatelství Gallery mu roce 2004 vyšla kniha HEYDRICH, která v oblasti obrazových encyklopedií získala titul „Nejlepší kniha roku“.

Za zásluhy o rehabilitaci válečných veteránů se mu dostalo řady ocenění a vyznamenání, např.: Pamětní medaile Čs. obec legionářská, medaile Pravdou ke svobodě (Zpravodajská brigáda), medaile Pravdou ke svobodě (Český svaz bojovníků za svobodu), řád Skautská vděčnost (Junák), Pamětní medaile (Asociace nositelů legionářských tradic).

Vašek Sojka, málem zapomenutý český loutkář

Na území obce Viničné Hory neboli Vinohrady, která existovala přibližně čtvrt století (od roku 1849 do rozdělení v roce 1875), se v následujících sto letech vyskytly dva jevy, které se zapsaly do dějin českého loutkového divadla. Bohužel, oba zlikvidovali v padesátých letech 20. století nerozumní komunističtí činovníci.

Tím prvním jevem byla svého času slavná firma Antonín Münzberg, která sídlila na Žižkově, na známé adrese Chodská 14 (ulice se dnes jmenuje Příběnická). Firma vyráběla a prodávala divadelní loutky, vydávala loutkové hry i loutkářský časopis. Krátce jsem už o ní a jejím majiteli psal v Radničních novinách (č. 2, 2001) a ještě se k ní vrátím ve zvláštním článku.

Druhou neméně slavnou skutečností byla amatérská loutková scéna „Loutkové divadlo Umělecké výchovy“, která po počátcích v roce 1913 (v Národním domě na Vinohradech) sídlila od roku 1921 ve Slezské ulici na Královských Vinohradech v tzv. Raisově škole vedle budovy vinohradské tržnice, tedy nedaleko od dnešní hranice Prahy 3. Úspěšná činnost divadélka byla narušena bombardováním za II. světové války a smutně skončila v padesátých letech minulého století zásahem tehdejšího ONV. Synem jednoho ze zakladatelů této loutkové scény, vrchního účetního rady Václava Sojky st. (+1966), mimo jiné tehdejšího rozhlasového Kašpárka (pan rada používal kvůli rozlišení a z úcty k organizaci Sokol pseudonymu Sokolov), byl Vašek Sojka (1905-1926). Vašek se od dětských let věnoval loutkovému divadlu a už ve věku 17 let (!) se stal dramaturgem divadélka Umělecké výchovy. Osmdesát let, které uplynuly od předčasné smrti tohoto neobyčejně schopného tvůrce, jsou důvodem, proč věnuji jeho památce tento článek.

Již jako patnáctiletý začal Vašek pod otcovým vlivem překládat loutkové hry slavných německých a francouzských loutkářů. Byl nepochybně mimořádně jazykově i literárně nadán a tak se jeho překlady loutkových her známého německého autora Františka hraběte Poccioho (to byl ceremoniář bavorského krále Ludvíka I.) nebo francouzských loutkářů L.E.E. Durantyho a E. Ducrueta čtou dobře dodnes. Za šest let jich dokázal přeložit a

upravit asi třicet (!). Ještě významnější byla jeho původní tvorba — první hru („Kašpárek a čarodějnice aneb Svatojanská noc čili V moci zlých duchů“) napsal jako čtrnáctiletý a vyšla jako 17. sešit ve sbírce Knihovna českých loutkářů (KČL). Pohádkový příběh i dramatická stavba hry jsou nepochybně ovlivněny Poccioho hrami. Stárnoucí čarodějnice Klapzuba touží po omlazení, které jí nabídne čert za cenu jedné princezny. Čarodějnice princeznu unese do své chýše, ale Kašpárek, který se dal spíše omylem do služeb Klapzuby, ji vysvobodí v hrůzostrašném letu na koštěti, ve kterém se dostanou do márnice. Scéna s umrlcem připomíná jednu baladu Erbenovu. Kohout ale včas zakokrhá a čarodějnici roztrhají na kousky zlí duchové. Ve hře jsou i dobové narážky, např. O Klapzubě se Kašpárek vyjadřuje takto: „Nemá asi obchodního ducha ani za mák; to by už nebydla v takovéhle staré chajdě pod došky, to by měla půl tučtu činžáků na Václavském náměstí, jako ne jeden z těch povedených válečných ptáků, který býval v míru hokynářem a teď je milostpánem velkoobchodníkem a milionářem.“ A v doslovu říká Kašpárek, kterého pan král jmenoval ministrem, protože zachránil jeho dceru: „Přidělil mi ministerstvo popletených záležitostí. Můj úkol tedy je, abych všechny věci, které ti ostatní ministři popletou, napravoval a rozplítal. To není jen tak, holečku; takový ministr má práce, to vás ani ve snu nenapadne, co je v každém státě popletených záležitostí! Ale já si proto hlavy nestrhnu, ačkoliv bych snad bezhlavý taky mohl dělat ministra; přiberu si k ruce pár šikovných sekretářů a sám budu jenom jezdit v státním autěčku po všelijakých zábavách, přehlídkách a táborech, kde budu mlátit hubou, a to já dovedu, dobře jíst a pít, a to dovedu ještě líp, jenom se musím ještě naučit tancovat a mastit karty, aby ze mne byl dokonalý ministr.“ Připomínám ještě, že hra vyšla tiskem v roce 1921 (KČL č. 17), tedy o rok dříve než Bassova Klapzubova jedenáctka. Nevypůjčil si Bass jméno svého hrdiny od Sojky?

Následovalo dalších osm her, pro marionety (loutky na nitích), maňásky i živé herce. Z nich některé byly vydány ještě za autorova krátkého života (Basa, Není vepřík jako vepřík, Ve službách vlasti, MOM Pohádka o žábě

s mikádem), další až posmrtně (Brokát, princ z pohádky), jiné (Podkova pro štěstí, Ztracená Kačenka) zůstaly v rukopise.

Dobové zajímavá je Sojkova poněkud naivní legionářská hra Ve službách vlasti — není divu, autor ji psal ve věku 15 ½ roku, v opojení z nabyté státní svobody. Nicméně patřila mezi hry, které tvořily loutkářský repertoár k 28. říjnu. Ve hře přináší Kašpárek místo zastřeleného mladého Sokola depeši mafie generálu Janinovi na Sibiř. Je zajímavé, že dekorace k jejímu provedení v divadélku Umělecké výchovy namaloval známý český malíř Ota Bubeníček. Václav Sojka účast kvalitních výtvarníků na tehdejších loutkových divadlech vysoce oceňoval i ve svých teoretických článcích — ostatně kvůli výtvarné stránce miluje loutkové divadlo mnoho jeho obdivovatelů.

Sojkovou nejlepší hrou je nepochybně Brokát, princ z pohádky. Napsal ji v roce 1925. V anonymní soutěži Masarykova lidovýchovného ústavu získala v roce 1928 I. cenu. Tehdy nezanebatelnou sumu 1 500

Kč ovšem už autor nemohl využít — 5. července 1926 tento úspěšný student filozofické fakulty Univerzity Karlovy zemřel po neúspěšné operaci slepého střeva. Hra byla poprvé brána v březnu 1928 živými herci v tehdejším Tylově divadle v Praze XIV. a v dubnu 1928 loutkami v divadle Umělecké výchovy. Tiskem vyšla až v roce 1934 v KČL jako 180. sešit. V něm jsou i fotografie tří hlavních scén z loutkového provedení, režijní připomínky k provedení na obou typech divadla i novinářské ohlasy díla Vaška Sojky. Znovu byla hra vydána tiskem ještě třikrát, v letech 1940, 1956 a 1960, a dosud se občas hraje v

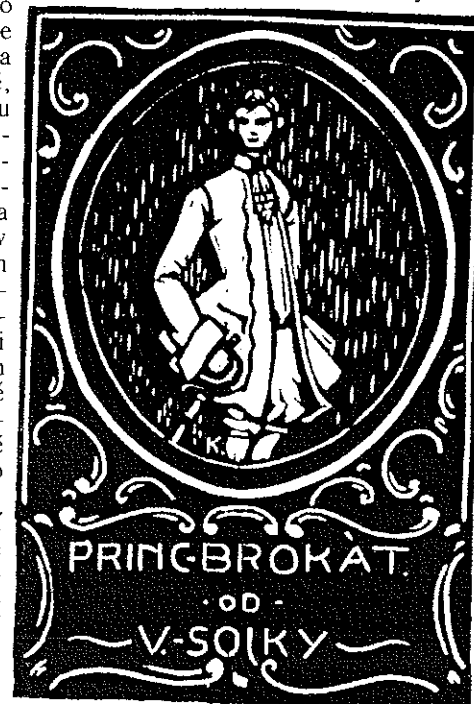
loutkových divadlech. Pokud vím, tak ji naposled uvedlo jiné slavné amatérské loutkové divadlo, Říše loutek, sídlící v ústřední budově Městské knihovny v Praze 1 na Mariánském náměstí (vchod ze Zatecké ulice). Pro dnešní děti, zhýčkané akčními programy televize, jsou už ovšem Sojkovy verše obtížně pochopitelné, původní délka hry je příliš velká a tak se musí hra výrazně dramaturgicky upravovat.

Původní text se ovšem příjemně čte i dnes.

Brokát, princ z pohádky je vlastně quiotíáda. Princ Brokát se dozví od svého vychovatele, že v sousední Hispánii unesl mocný kouzelník královu dceru Zlatovlásku, dědičku trůnu. Jako rytíř a snílek se ji proto vydá (pochopitelně s pomocí sluhy Kašpárka) hledat a vysvobodit. Netuší ovšem, že hispánského krále únos vlastně potěšil, protože zabránil bojům o trůn. Po řadě nepřetíf, jichž se zúčastní i ziskuchtivý tulák s cikánkou a dobrosrdečná a prince milující pasačka Lída, Brokát konečně princeznu najde. Je to však nikoli v čarodějově jeskyni, ale v čistounké chýšce v horách, kde šťastně žije se svým únoscem čarodějem. Už dávno to však není

krásná Zlatovlásku, je to šedesátiletá vrásčitá babka a nahluchlému dědouškovi, kdysi mocnému čaroději, je už 80 let. A o změnu svého štěstí samozřejmě nemají zájem: Princ je tak ze snění vyléčen a nakonec si vezme za ženu pasačku Lídu. Jak říká, „snílkem jsa bych říši neposloužil. / Mně pout' má do světa přec dobrou byla školou: / Chci nedbat snů, vždy žít v tvář skutečnosti holou.“ A hru samozřejmě ukončí jasným posestvím Kašpárka: „Zní tedy morálka, jež v příběhu tom skryta: / Vem kozel pohádky, ať žije realita!“

Další známou Sojkovou hrou je MOM (Moudrého Oživování Mrtvých), fantastická

POZVÁNKA K PREMIÉRE NA LOUTKOVÉM DIVADLE Umělecké výchovy v Praze XII. v dubnu 1928

kočičina; vyšla v KČL jako č. 125 v roce 1925 a potom ještě v Orbisu v roce 1956. Uvedu z ní jen dva citáty: „Já jsem čert a kdo je víc?“ (pamětníkům to jistě cosi připomene) a také to, co říká detektiv: „...přijel jsem sem za účelem vedení zkoumání počínání řádění a vraždění“ (i tento způsob mluvy zřejmě znáte u současných politiků a úředníků). A připomenou ještě, že vzkrísžený loupežník ve hře mluví jazykem starých lidových loutkářů.

Za moderní pohádku můžeme označit také Sojkovu Pohádku o žábě s mikádem. Vyšla tiskem v roce 1925 a je i zajímavou informací o tehdejších moderních divadelních trendech, které známe z her Čapkových, Šrámkových či Mahenových. Světová móda krátkých

ženských vlasů, účesu mikádo, se odrazila v celém obsahu této hry, kterou autor označil jako „moderní pohádku pro velké o třech nestejných obrazech bez dramatické zápletky“. Na rozdíl od „Brokáta“ je psána v próze (s výjimkou několika pasáží). Obvyklé pohádkové bytosti v ní nahradily postavy satirického charakteru: místo zlého čaroděje je tu prodavač dobročinných mýdel (sbírá na postavení sanatoria pro básníky, zblblé četbou vlastních básní), ve hře se vyskytují i moderní básník A.M. Kučera Lipanský, fotbalista Tonda Surový (pravá spojka klubu S.K. Noha), filmový herec Valentino de la Matche (odraz tehdejšího miláčka paní a dívek) a všestranně informovaná a všemu na světě rozumějící módní referentka paní Irena z Listů Národa (ztělesnění dobových emancipačních snah). Žádná z těchto postav však nedokáže vysvobodit ze zaskletí v žábu sedmnáctiletou hrdinku (tedy podle tehdejší hantýrky taky „žabu“) Líbu Procházkovou, která si dala přes mamčin zákaz ostříhat své krásné dlouhé vlasy na mikádo. Museli by totiž obětovat to, co je jim nejdražší. K tomu se odhodlá teprve opálený skaut, který obětuje svou zelenou košili. Hra ovšem skončí dobře: Líba se ze snu probudí a maminka jí odpustí. Je tu samozřejmě i Kašpárek, ovšem pocciovského typu, tedy voustatý zakrslý a ironický šašek, nikoli líbezný chlapeček jakého známe třeba z loutkových her pana učitele Bohumila Schweigstillla. Kašpárek vystupuje jako glosátor hry, děje se přímo neúčastní, sedí v prosceniu, a jako oběť nehodlá přinést ani svou žínku Kalupinku ani to, co je mu skutečně nejdražší — přízeň publika. Hra je zajímavá

i dobovou atmosférou, politickými narážkami („Jestlipak není ten autor komunista?“), výkřiky („Tatínek je státní zaměstnanec, nám nepadá s nebe!“), svěžím jazykem, literárními narážkami (na Nerudu, Teigeho, Nezvala, Seiferta, Aventinum, Devětsil, literární časopisy), nekultivovanou řečí fotbalisty, špatným čtením jmen amerických filmových herců apod. Proto jsem ji vybral mezi sedm loutkových her vydaných v letech 1924 až 1932, které byly beze změny přetištěny v knížce Kašpárek stále aktuální. Vyšla v roce 2000 v nakladatelství Academia a můžete si ji vypůjčit např. z knihovny Klubu přátel Žižkova. Doufám, že se Vám tato i další obsažené hry zalíbí, je v nich mnoho aktuálního i po třech čtvrtích staletí (marně jsem přečetl knížku doporučoval současným politikům). (Případně čtenáře ovšem upozorňuji na závažnou chybu tisku — stránka 52 měla být umístěna mezi str. 41 a 42.)

Ale teď ještě zpátky k Vaškovi Sojkovi: jeho literární pozůstalost zahrnuje i tištěné a rukopisné verše a prózu (některé práce psal pod pseudonymy Vašek Kotas, ViS, J. K. Vosa, Geai, M. Kulíšek či Jack Drakobjice) a jeho otec je vydal knižně pod názvem Verše a prosa Vaška Sojky (1926). Některé z básní vyšly v novinách Národní listy a Národní politika nebo v časopisech Svanda dudák a Loutkář. Za cennější však považují jeho práce, bohužel většinou nedokončené, napsané pro univerzitní semináře u prof. O. Fischera, jako jsou České překlady prvního dílu Goethova Fausta, František hrabě Pucci a překlady jeho komedií, Česká loutková hra o doktoru Faustovi a její srovnání s Goethovou tragedií — ukazují, že ze Sojky mohl vyrůst výborný teatrolog. Vašek byl také kmenovým autorem Soupisu československých loutkových her, scén a výstupů, který posmrtně doplňoval a ve třech svazcích potom vydal jeho otec. Mnohé jednotlivě souhrny obsahů loutkových her ukazují schopnost Vaška Sojky lapidárně shrnout vše podstatné z obsahu hry.

Sojka ovšem překládal i další dramatické autory, např. V. Huga a M. Rostanda, uměl překládat i z italštiny. Psal také různé žertovné scénky — tiskem vyšlo (jako příloha XI. ročníku časopisu Loutkář) například veršované Sbratření Kašpárků“, aktovka napsaná pro loutkářský večírek, který byl 13. prosince 1924 v restauraci u Beránka na Vinohradech.

Sbratřovali se v ní tehdy nejznámější čtyři loutkové Kašpárkové — Suchardův (z „Říše loutek“), Plzeňský (Skupův), Vinohradský (z „Umělecké výchovy“) a lidového loutkáře Kaisera. Na zakončení po potlesku byl připraven závěrečný popěvek na tehdy populární melodii Já mám aparát radio: „My jsme ti čtyři Kašpaři, / jací se zřídka vydaří, / kdo vzal nás za nitě či drát, / ten celý den a celou noc / chce s námi hrát.“

Je překvapivé, co všechno dokázal tento student (po vinohradském gymnasiu studoval češtinu a germanistiku na filosofické fakultě University Karlovy) napsat a udělat za krátký čas, který mu Osud vyměřil. Až budete mít někdy čas na krátkou vycházku, vyhledejte jeho hrob na vinohradském hřbitově. Byl vyzdoben nepochybně kvalitním náhrobkem, z něhož bohužel nedávni barbaři urvali nízký reliéf Sojkova portrétu (tento vandalský jev se samozřejmě vyskytoval už před sto lety, jak zjistíte v mé knížce Jak hřešil Žižkov před sto lety, ale současný rozsah nenahraditelných výtvarných škod u nás je nevídaný a větší sčejmně než na celém světě; pány poslance a schvalovatele zákonů zřejmě takovéto „malíčkosti“ nezajímají, vždyť jde jenom o kulturu). Nenávratně zničeno tak bylo dílo sochaře Ladislava Šalouna (1870-1946), autora Husova pomníku na pražském Staroměstském náměstí a mimo jiné též loutkáře činného v divadelku Umělecké výchovy, který náhrobek navrhl a provedl. Jak pomník vypadal, můžete zjistit v časopise Loutkář (r. XVIII, str. 30-34, 1931-2). Na nevysokém sloupu z leštěné žuly je vysoká kovová popelnice, o níž se opírají čtyři štíhlé dívčí postavy, představující Sojkovy lásky: Thalii, Filosofii, Poesii a Loutkářství. Socha Loutkářství k sobě tiskne dvě typické české loutky — Kašpárka a

Vodníka. A do kamene je vryt citát ze Sojkova „Brokáta“: „Co platen ideál, když větry v prach jej smetou.“ Na urně pak je citát z jeho básně „Volání jara“, vyšlé několik měsíců před autorovým skolem v Národních listech: „Je jaro! Slyšíte? To ono ve mně zpívá.“

Sojkův hrob i přes svou nespornou uměleckou hodnotu bohužel není zmíněn v knížce L. Neckářová — A. Vanoušek — J. Wagner: „Vinohradský hřbitov včera dnes“ (Správa pražských hřbitovů, Praha 2002). Jeho polohu můžete najít na plánu na s. 157 této knížky, je to onen kroužkem označený hrob uprostřed obdélníkového plánu. (Shodou okolností je však na tomto plánu vyznačen číslem 2 neďaleký hrob jiného známého loutkáře, MUDr. Karla Drimla. Také jemu přidělil Osud jen 38 let života. Proslul zejména lékařskou osvětovou činností a jeho hra bojující proti tuberkulóze, „Bacilínek“, se za mého mládí často hrála a tiskem vyšla v několika vydáních.) Sojkův hrob se kdysi uváděl polohou ve III. popelnicovém oddělení pod číslem 112. Číslo hrobů však zmizela a označení částí hřbitova se už změnilo a tak poradím, jak hrob najdete. Od vinohradského krematoria projděte úzkou brankou do Vinohradského hřbitova. Hned za brankou jděte vlevo podél zídky asfaltovanou cestou a na jejím konci pokračujte doprava až k druhému jehličnanu, nejvyššímu v této části hřbitova. V tomto místě se dejte kolmo k cestě doleva mezi hroby a pomník nemůžete minout. Možná se podíváte, že se o hrob zřejmě nikdo nestará, je zarostlý a ne obklopený maceškami jako na starých fotografiích. Snad se při hledání hrobu spolu se mnou zamyslíte, jakým neštěstím bývá, že ti schopní mnohdy umírají mladí. Alespoň kytičku by si Vašek Sojka zasloužil.

Dr. Zdeněk Šesták

Černá ruka řádí na Žižkově

Po mnoha různých svízlech a trampotách vyšel konečně první sešit Osudů dobrého vojáka Švejka. Hašek a Franta Habán roznášeli Švejka po známých hospodách a získával řadu kolportérů, přesvědčen o jejich poctivosti a dával jim výtisky bez jakékoli záruky. Portéři rostli jako houby po dešti a činili se, aby Švejka rozprodali i za poloviční cenu. Žádný však podruhé nepřišel. Švejk byl brzy všude znám.

Druhý sešit však nemohl být vydán, poněvadž se Hašek ocitnul bez přístřeší. Bytná ho z bytu vypověděla, protože si v noci doma prozpěvoval a ze spánku ji rušil. Až Habán přišel s nápadem, aby svolali žižkovskou schůzi nebydlících, Hašek zde mluvil ohnivě a navrhl, aby byla neprodleně utvořena organizace pod názvem Černá ruka a ta aby nebydlící